

**"DUNYONING LISONIY TASVIRINI SHAKLLANTIRISHDA VOQEA
KATEGORIYASINING O'RNI: INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI
MATERIALLARI MISOLIDA"**

Avilova Aziza Nabijanovna

ANNOTATSIYA. Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillari misolida dunyoning lingvistik qiyofasini shakllantirishda hodisa kategoriyasining roli ko'rib chiqiladi. Voqea kategoriyasi til strukturasi asosiy elementi hisoblanadi, chunki u voqelikda yuz beradigan harakatlarning dinamikasini va rivojlanishini aks ettiradi. Tadqiqot ikki tilda hodisalarni idrok etishdagi xususiyatlar va farqlarni aniqlashga qaratilgan

KALIT SO'ZLAR: Hodisa kategoriyasi, dunyoning lingvistik tasviri, ingliz tili, o'zbek tili, leksik vositalar, grammatik vositalar, madaniy omillar.

АННОТАЦИЯ. В данной статье в качестве примера использованы английский и узбекский языки. Рассмотрена роль категории события в формировании языкового образа мира. Категория события является основным элементом языковой структуры, поскольку отражает динамику и развитие действий, происходящих в действительности. особенности и различия восприятия событий на двух языках.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Категория феномена, лингвистика мира, имидж, английский язык, узбекские лексические средства, грамматические средства, культурные факторы.

ANNOTATION. This article uses English and Uzbek languages as an example. The role of the event category in shaping the linguistic image of the world is considered. The event category is the main element of the language structure, as it reflects the dynamics and development of actions that occur in reality. The research is aimed at identifying the features and differences in the perception of events in two languages.

KEY WORDS: Event category, linguistic image of the world, English

language, Uzbek language, lexical tools, grammatical tools, cultural factors.

Kirish

- Mavzuning dolzarbligi: Voqea kategoriyasining tilshunoslikdagi ahamiyati, uning til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro aloqasi.

- Mavzuning maqsadi: Ingliz va o'zbek tillarida voqea kategoriyasining lisoniy tasvirini tahlil qilish.

Har qanday til alohida olam manzarasiga ega va lisoniy shaxs ana shu manzaraga mos ravishda ifodalarning mazmunini tuzishga majburdir. Bunda tilda o'z aksini topgan insonning olamni o'ziga xos idroki namoyon bo'ladi. Til insonning olam haqidagi bilimlarining shakllanishi va mavjud bo'lishidagi muhim omildir. Inson faoliyat jarayonida obyektiv dunyoni aks ettirar ekan dunyoni bilish natijalarini so'zda qayd etadi. Olamning lisoniy manzarasi borliq haqidagi obyektiv bilimlarni to'ldiradi. Lisoniy shakllarda muhrlangan mazkur bilimlar majmuasi olamning lisoniy manzarasi, deb nomlanadi. Olamning manzarasi (lisoniy ham) tushunchasi insonning olam haqidagi tasavvurlarini o'rganish asosida yaratiladi. Olam o'zaro munosabatdagi inson va muhit bo'lsa, olam manzarasi inson va muhit haqidagi ma'lumotni qayta ishlash natijasidir. Agar olamning obrazi bo'linmaydigan yaxlit butunlikni namoyon qilsa, olamning manzarasi dunyo haqidagi turli darajadagi bilimlar majmuyini va uning obyektlariga bo'lgan munosabatni namoyon qiladi.

"Til va madaniyat" masalasi ko'p qirrali bo'lib, unga madaniyat tarixchisi, tilshunos, faylasuf, psixolog, etnograf va adabiyotshunos turlicha yondashadi. Biroq masalaning tilshunoslikka oid tomoni ikki jihatlidir, chunki til va madaniyat o'zaro munosabatda bo'ladi. Shunga ko'ra, ikkita savol tug'iladi: 1) turli madaniy jarayonlar tilga qanday ta'sir ko'rsatadi? 2) madaniyatga til qanday ta'sir qiladi? Mashhur rus tilshunosi G.O. Vinokurning "tilni o'rganayotgan har qanday tilshunos, albatta, tanlagan tili uning mahsuloti bo'lgan o'sha madaniyatning tadqiqotchisiga aylanadi" degan tezisi tilshunoslikning shakllanishidan boshlab tasdiqlanib kelmoqda. 1.Gerderning 1770-yilda yozilgan "Tilning kelib chiqishi haqida talqin" asarida

inson faoliyatidagi to'rt asosiy hodisa: til, madaniyat, jamiyat va milliy ruh bir-biri bilan bog'lagan. Til o'zining kelib chiqishiga ko'ra madaniyat bilan bog'liq bo'lib, u jamiyat bilan birga takomillashadi. Tilning madaniyat bilan organik bog'liqligi uni milliy ruhning muhim tarkibiy qismiga aylantiradi. Tilda aks ettirilgan olamgina mavjud. Modomiki, har bir til borliqni o'ziga xos usullar bilan aks ettirar ekan, unda tillar bir-biridan o'zining "olamning lisoniy manzarasi"ga ko'ra farqlanadi. E. Sepir va B.Uorfning gipotezasida quyidagi asosiy masalalar ajratiladi: 1. Til unda so'zlashuvchi xalqning tafakkur usuli bilan bog'liqdir. 2. Olamni bilish usuli subyektlarning qanday tillarda fikrlashiga bog'liqdir. Uchinchi yondashuvga ko'ra, til madaniyatning dalilidir: 1) til biz ajdodlarimizdan meros qilib olgan madaniyatning tarkibiy qismi; 2) til madaniyatni o'zlashtirishning asosiy vositasi; 3) til barcha madaniy hodisalarning eng muhimi. Xullas, til madaniyatning tarkibiy qismi va uning vositasidir. U ruhimizning borlig'i, madaniyatimizning ko'rinishidir; u milliy mentallikning o'ziga xos xususiyatlarini ifodalaydi. Til inson oldida tafakkur sohasini ochgan mexanizmdir (N.L.Jinkin).

REFERENCES

1. Mechkovskaya N. B. Sotsialnaya lingvistika. 1. 2 izd. M., 2000.
2. Xomskiy N. Aspekti teorii sintaksisa. M., 1972. S. 259
3. Mahmudov N. Tilning mukammal tadkiki yo'llarini izlab...// O'zbek tili va adabiyoti. Toshkent, 2012. -№ 5. –B. 10.
4. Mahmudov N. Til. Toshkent: Yozuvchi, 1998. -B. 3.
5. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat, 2008. - B. 7.